

Emocionálnosť a biblická inšpirácia barokovej básne o zemetrasení v Komárne od Š. Korbeľa

<https://doi.org/10.34739/clit.2025.19.02>

Emotionality and Biblical inspiration of the Baroque poem
about the earthquake in Komárno by Š. Korbeľ

Abstract: The paper focuses on the analysis of the Baroque catastrophic poem “Memorable reflections on the terrible earthquake, which took place in the year 1763 near the end of the month of June in the Hungarian land to prove the terrible wrath of God against the perpetrators of iniquity, in which the famous and beautiful city of Komárno is especially impoverished and deprived of its glory, contained in short verses and written by one of the gardeners working in Christ’s garden. Anno 1763 die 29. Julii” by Štefan Korbeľ. The author views the poem through the prism of the emotions regarding the earthquake, the inhabitants of Komárno, as well as those attributed to the city, the whole world, and the anthropomorphically depicted God. The emphasis is laid on the origin of poetic imagery, which predominantly echoes the Biblical texts. Korbeľ considers the earthquake as a manifestation of God’s wrath and punishment, but also as a test and warning for the survivors. The poet sees it as a sign of the Last Judgment and compares it to eternal torment in hell.

Keywords: emotions, disaster poem, earthquake, God’s punishment, anger, test, warning

O barokovom autorovi Štefanovi Korbeľovi sa nezachovalo veľa informácií. Narodil sa r. 1732 a zomrel ako 47-ročný r. 1779 na tuberkulózu. V čase napísania interpretovanej básne bol rektorom v Černej (Csernye, dnes Bakonycsernye). Báseň *Pametné premýšľovanie o strašlivém zemetresení, které Anno 1763 pri konci měsíce červena v Uherské krajine na dokázání hrozného hnevu Božího naproti činitelům nepravosti se dalo, v kterémž obzvlášte to slavné a spanilé mesto Komárno nadmír velice zbedováno a slávy své pozbaveno jest, kratičkými veršičky obsažené a sepsané skrze jednoho v Štepnici Kristově pracujícího zahradníka. Anno 1763 die 29. Julii* napísal bezprostredne po zemetrasení v Komárne – v básni sa uvádza, že zemetrasenie sa začalo v utorok 28. 6. 1763, pričom báseň je datovaná ani nie mesiac po tom (29. 7. 1763).

Stanislav Šmatlák¹ porovnáva túto báseň s básňou od Jána Čerňanského (1709 Rajec – 1766 Dolná Strehová) *Žalostné vypísání pádu a vyvrácení předního a nejslavnějšího v zemi Portugalské města Lizabony skrze neslýchané země třesení, které se stalo roku 1755 dne 1. měsíce listopadu aneb na Všech Svatých, k probuzení a výstraze lidí bezpečných a na strašlivé metly boží nedbajících ve verše uvedené a následujícího roku 1756 o témž čase místo roční památky zhotovené skrze výstrahu dávajícího*. Táto báseň vyšla tlačou v Bratislave r. 1575 a obsahuje 280 veršov. Korbeľova báseň dobovo zostala iba v rukopise, no je rozsiahlejšia, obsahuje 416 veršov rozčlenených do 104 štvorveršových strof. S. Šmatlák² sa nazdáva, že Korbeľ mohol báseň dokončiť tak skoro po zemetrasení preto, že mohol mať predlohu v básni Čerňanského. Obidve básne obsahujú informatívno-deskriptívnu zložku a reflexívno-interpretáčnú líniu, ktorá je v prevahe a podľa ktorej zemetrasenie je Božím trestom za hriechy ľudí. Obaja autori používajú motivické loci communes, typické pre barokovú religióznu interpretáciu, napr. motív „ubi sunt“ (kdeže sú), ktorým sa poukazuje na kedysi veľké a slávne mestá, ktoré pre svoju bezbožnosť zanikli. Obidvaja autori zemetrasenie interpretujú ako predobraz posledného súdu (nazvaný biblicky „deň Pána“). S. Šmatlák³ konštatuje, že Korbeľova báseň je rétorickejšia, emocionálnejšia a lyrickejšia ako Čerňanského báseň. Emocionálnosť sa pritom považuje za typickú črtu barokovej literatúry vo všeobecnosti, niekedy sa hovorí až o „neurotickej precitlivelosti“ barokových básnikov⁴. Korbeľ na rozdiel od Čerňanského nezdôrazňuje sociálny aspekt témy (spravodlivosť zemetrasenia a smrti, keď aj portugalský kráľ bol rovný poddaným), ale detailná realizácia jeho básne sa riadi „religióznymi zreteľmi“⁵, hoci Korbeľ bol učiteľom či rektorom školy a Čerňanský kazateľom (v čase napísania básne o zemetrasení pôsobil v Dolnej Strehovej).

Korbeľova báseň sa začína rétorickým až ódickým lyrickým epizeuktickým oslovením zeme, v ktorom sa negatívnymi prívlastkami *truchlivá* a *žalostivá* načrtáva pochmúrna atmosféra textu: „Ó, zeme, ó,

---

¹ S. Šmatlák, *Dejiny slovenskej literatúry I. 9. – 18. storočie*, Bratislava 2002, s. 268-269.

² *Ibidem*, s. 268.

³ *Ibidem*, s. 269.

⁴ E. Tkáčiková, *Slovenský literárny barok*, v: Sedlák I. a kol., *Dejiny slovenskej literatúry I.*, Martin – Bratislava 2009, s. 107.

⁵ F. Miko, *Funkčný a výrazový synkretizmus v barokovej literatúre*, v: *Literárny barok. Litteraria XIII*, Bratislava 1971, s. 215.

zeme, ó, zeme truchlivá, / ó, matko všetch ľudí príliš žalostivá!“ Zem sa tu metaforicky nazýva matkou a subjekt sa jej pýta, prečo sa trasie, veď nie je zima, ale leto. Matka zem odpovedá svojim synom, poukazujúc na svoj stav: „*nemocná sem*“, čo konkretizuje genitívnou metaforou v spojení s etymologickou figúrou *zima – zimnica*: „*zimnice božieho hnevu mne napadla*“ (3. strofa). Boh sa tu zobrazuje antropomorfne, spomínajú sa jeho emócie: okrem hnevu v genitívnej metafore aj Božia zúrivosť: „*dotkla se mne ruka boží zúrivosti!*“, pričom sa uvádza aj jej príčina: „*Pro vaše, ó, lidé, hrozné nepravosti*“ (4. strofa).

V 5. strofe sa konštatuje, že „*zlorečení boží*“ bolo na zem uvalené „*po páde*“, čím sa myslí prvý hriech ľudstva, hriech Adama a Evy. Ľudia tu sú oslovení ako „*spurní*“, teda vzdorovití (voči Bohu). Emócie sa pripisujú aj zemi, ktorá vyslovuje: „*desitedlná hrůza neb mne obkličuje*“. Zem sa personifikuje tým, že vypovedá a prežíva hrôzu.

Napriek tomu, že Korbeľ bol rektorom, a nie kazateľom, báseň sa vyznačuje výrazným echom biblickej obraznosti. Napr. verš pomenúvajúci Božie emócie „*Ó, hneve strašlivý Boha zúrivého*“ a ďalší „*ó, strašlivý ohni, všetko spaľujúci!*“ (6. strofa) pripomínajú biblickú situáciu v Tabere, keď sa ľud začal sťažovať, že sa mu zle voďí, a „*Pán [...] zahorel hnevom. Vyšľahol oproti nim Pánov oheň*“ (Nm 11, 1). Oheň sa spája s hnevom aj v náreku nad Jeruzalemom: „*ako oheň vylial svoj hnev*“ (Nár 2, 4). Všetko spaľujúci oheň je častejšie sa opakujúcim biblickým obrazom, napr. Dt 9, 3: „*Pán pôjde pre tebou ako spaľujúci oheň*“ alebo v Ž 18, 8-9 sa veľkosť Božieho hnevu obrazne vyjadruje zemetrasením a ohňom: „*Zem sa pohýbala a zachvela; / vrchy sa otriasli a pohli v základoch, / lebo vzplanul hnevom. / Dym sa mu valil z nozdier / a spaľujúci oheň z jeho úst, / vyletúvali z neho žeravé uhľiky*“ (variant sa nachádza v 2 Sam 22, 8-9).

7. strofa sa začína apostrofou hnevu, o ktorom sa s emocionálnym citoslovcom „*ouveh*“, charakteristickým pre barokové texty⁶ a znamenajúcim „beda“⁷, konštatuje: „*ouveh, svou ostrotí pronikáš i kosti!*“ Toto vyjadrenie asociuje výpoveď z *Listu Hebrejom* 4, 12, že Božie slovo je „*účinné a ostrejšie ako každý dvojsečný meč; preniká až po oddelenie duše od ducha a kĺbov od špiku*“.

⁶ Vyskytuje sa už na rozhraní renesancie a baroka, napr. v piesni *Auveh, beda mně hríšnici* od Eliáša Lániho.

⁷ Je odvodené z hebr. *’oj, ’ojah*, čo znamená *beda*.

V 8. strofe sa tautologicky opisuje strach, ktorý preniká človeka, uvažujúceho o Božom hneve: „*leká se, deší se, vadne, schne i bledne, / vlasy mu od strachu na hlave vstávajú*“, čo pripomína Jóbov strach: „*strach a triáška prišli na mňa vzápätí, / až sa mi rozochveli všetky kosti [...] na hlave mi vlasy dupkom vstávali*“ (Jób 4, 14-15).

Obraz Božieho hnevu ako ohňa sa opakuje v 10. strofe: „*jak krále tohto hnev jest neobsáhlý / co strašlivý oheň, jestli se zapálí, / až do nejhlubšího pekla prudce horí, / žere s úrodami zem, spaluje hory!*“ Aluduje biblické verše z *Knihy Deuteronomium*: „*Bo oheň zažal sa od môjho hnevu / a pálou prenikne až na dno podsvetia / a zhltnie zem i jej plody / a do tla vypáli základy hôr*“ (Dt 32, 22). Hnev sa tu spája s ohňom, ktorý preniká pod zem (peklo je tu synonymom podsvetia), ale ničí aj zem vrátane jej produktov (úroda je synonymom plodov) a vrchov, ktoré sú symbolom trvácnosti a stability⁸.

V 11. strofe sa vymenúvajú tri Božie úrady: je pán, kráľ a sudca, pričom sa zároveň explicitne uvádza príčina jeho hnevu: „*hríchy k velikému hnevu zdrážděného!*“

V 13. strofe sa emocionálne odkazuje na biblický výkrik úľaku „*beda*“⁹, ktorý sa tu opakuje trojnásobne: „*Ale beda tomu, ach, beda človeku, / beda nešťastnému zemskému červíku*“. Aj obraz človeka ako bezmocného drobného červíka má biblický pôvod, vyskytuje sa napr. v Ž 22, 7: „*No ja som červ, a nie človek, / ľudom som na posmech a davu na opovrhnutie*“.

V 14. strofe rezonuje otázka priateľstva a nepriateľstva s Bohom: „*Jestli Bůh jest komu silným nepřitelem, / i které stvorení bude mu přítelem?*“, antonymicky vyjadrená v 12. strofe: „*komu Bůh jest přítel, kdo tomu nepřítel?*“ Ide o referenciu na *Jakubov list* 4, 4: „*neviete, že priateľstvo s týmto svetom je nepriateľstvom s Bohom? Kto teda chce byť priateľom tohto sveta, stáva sa nepriateľom Boha.*“ U Korbeľa sa však netematizuje iba protikladnosť Boha a sveta, na rozdiel od biblického textu tu ide o intenzifikáciu vyjadrenia: ak je niekto nepriateľom mocného Boha, kto by sa odvážil byť na jeho strane? A naopak, ak je niekto priateľom Boha, kto by sa odvážil ísť proti nemu? Nasleduje motív „ubi sunt“, ktorým sa poukazuje na typickú barokovú tému – pomínutelnosť všetkého: „*Kde jaká*

---

⁸ Porov. L. Marek, *Žalm 18*, v: *Žalmy 1–25. Komentáre k Starému zákonu. 11. zväzok*, Trnava 2024, s. 411.

⁹ Porov. M. Varšo, *Ozeáš, Joel, Amos. Komentáre k Starému zákonu. 4. zväzok*, Kežmarok 2018, s. 293.

utecha, kde milost, kde radosť? / Kde rada, kde sila, kde pomoc, kde moudrosť?“ Táto anaforická enumerácia evokuje sedem darov Ducha Svätého („*duch múdrosti a rozumu, duch rady a sily, duch poznania a bohobojnosti; [...] bázeň pred Pánom*“; Iz 11, 2-3).

15. strofa pripomína rečnícku koncesiu (pripustenie možných námietok oponentov). Oponentmi sú blázon a bezbožníci, z čoho má byť pre príjemcov textu zrejmé, aké stanovisko treba zaujať k predkladaným názorom. Ide tu o biblický citát zo žalmov: „*Blázen ríká v srdci: Boha není*“ (porov. Ž 14, 1; Ž 53, 1), ktorý sa v básni rozvíja: „*života večného ani pekla není!*“ V námietke bezbožníkov: „*Richtár praví – hrozí s kladú, pán temnicí, / knez pak hrozí peklem*“ sa opakuje trojité rozdelenie moci z 11. strofy, tu na súdnu (úrad richtára), vládnu (úrad pána) a kňazskú. Aj protipól subjektu a bezbožníkov sa nachádza vo viacerých biblických knihách, napríklad v *Knihe Jób*¹⁰, v *Knihe prísloví*¹¹ alebo v žalmoch, napr. v *Žalme 119*, 95.110.119.

16. strofa obsahuje priam kazateľské výzvy, opierajúce sa o zmyslové vnemy (viď, ohmatávajú, zhliadni, čítaj, počúvaj): „*Než nemyl se žádný, spatruj Boha svého, / ba rukama makej moc a slávu jeho, / ctiž celý svet, spatruj mocná díla jeho, / čti biblii a slyš pravé slovo jeho.*“ V 17. strofe sa vymenúvajú dva pramene poznania Boha – Biblia a stvorenstvo: „*Ze slova božího i z vecí stvorených / můžeš být presvedčen o pravde cest božích*“.

Od 17. po 31. strofu sa spomínajú príbehy o Božom treste z biblickej histórie. Ide o potopu z *Knihy Genezis*, ďalej príbeh bezbožného Choreho, Datana a Abirona, ktorí sa postavili proti Mojžišovi a Áronovi a za trest sa prepadli (Nm 26, 9; Nm 16, 30-33). Korbeľ aj konkretizuje, kam sa prepadli: „*jsou se propadli / a živí do pekla horoucího vpadli*“ (20. strofa). Potom sa spomína Sodoma, Gomora, Adam a Seboim, o ktorých zničení sa hovorí v Dt 29, 23. Adam a Seboim sú mestá, po ktoré až siahalo územie Kanaánčanov (Gn 10, 19). Korbeľ sa tu však presne nepridržiava biblického opisu, podľa ktorého Sodomčania od Lóta žiadali, aby im priviedol návštevníkov, aby s nimi mohli obcovať, čím by porušili príkazy Lv 18, 22 a 20, 13 o styku mužov s mužmi¹². Lót im preto namiesto hostí ponúkol vlastné dcéry (Gn 19, 5-6). U Korbeľa tieto motívy absentujú, sú iba veľmi jemne naznačené výrazmi *chlipnost* a *hovadská bujnost*, no namiesto nich

¹⁰ M. Varšo a kol., *Žalm 119. Komentáre k Starému zákonu. 7. zväzok*, Trnava 2019, s. 126.

¹¹ *Ibidem*, s. 101.

¹² P. Dubovský a kol., *Genezis. Komentáre k Starému zákonu. 1. zväzok*, Trnava 2008, s. 435.

pridáva motívy hriechov, nepodložené biblicky: „*Ožralství, opilství, tance, také chlipnost, / muzika veselá a pokrikování, / púha radost, sýtost, pýcha, cifrování!*“ (21. strofa). Večer, keď Lót pozval k sebe prenocovať anjelov, – v básni sa uvádza – „*v hovadské bujnosti všech sodomských našli*“ (24. strofa). Pripodobnením k zvieratám (hovädám) sa vyjadruje, že Sodomčania akoby opustili rozum a správali sa živočíšne (podľa tomistickej filozofie je človek rozumový živočích).

V chronologickej postupnosti sa zobrazuje ráno a s ním súvisiace raňajky, pomenované aj výrazom *hostina*: „*nešťastný [...] nenadále frištuk boží prchlivosti. / Ó, hrozná hostina, plná otupnosti!*“ (25. strofa). V genitívnej metafore a epitetách spomenuté negatívne vlastnosti (prchivosť, nešťastný, hrozná, otupnosť), umocnené emocionálnym zvolaním Ó, sa súhrnne zúčastňujú na vytvorení bezútešnej nálady opísanej v texte. Zvrat medzi večerom a ránom, medzi bujnosťou a trestom sa zdôrazňuje výrazom *nenadále*, vyjadrujúcim rýchlosť a nečakanosť tejto zmeny. Zvrat z bujnosti k trestu súznie s nárekom nad Jeruzalemom: „*tanec sa zmenil na žal*“ (Nár 5, 15). Je v kontrapozícii k Ž 30, 6, v ktorom je poradie opačné: večer pretrváva plač, ale s ránom prichádza jasot (ako prejav radosti). Hrozná ranná hostina (čiže zemetrasenie) je podľa princípu *contrapasso*, založeného na podobnosti alebo protiklade viny a trestu¹³, odpoveďou na hriechy ožranstva, opilstva, sýtosti (presýtenosti) z 21. strofy. Predstavuje princíp spravodlivosti.

Ani opis (hriešnych) činností, ktoré vykonávali obyvatelia týchto miest v čase ich zničenia, nie je podložený biblicky: „*Mnozí z nich nejlépe v ten čas ještě spali, / mnozí za chlipnostmi snad behat počali, / mnozí kupovali, jiní prodávali, / mnozí žrali, pili, smáli se a hrali*“ (26. strofa). V Biblii sa zničenie týchto miest opisuje tak, že Boh zoslal síru a oheň z neba, ktoré zničili mestá a celé ich okolie so všetkými obyvateľmi a rastlinstvom (Gn 19, 24-25). U Korbeľa je to ohnivý dážď: „*Neb aj dešť ohnivý s hrozným hromobitím / a strel božích prudkým na hříšniky bitím, / ze všech stran strašlivým hromotem se valil, / všech lidí i domy i tu zemi spálil*“ (28. strofa). Konfigurácia motívov ohňa, hromobitia a striel rekurzívne odkazuje na 6. strofu: Ó, *strela hromová [...] ó, strašlivý ohni*. Hromová strela asociuje hromové blesky z *Knihy Jób* 38, 25, kde sa Boh prihovára Jóbovi z búrky a cez rečnícke otázky sa označuje za pôvodcu

---

¹³ M. Musa, *Dante's Inferno. The Indiana Critical Edition*, Bloomington 1995, s. 38.

a vládcu búrok. Aj v 28. strofe tu cez meteorologické javy Boh zjavuje svoju moc¹⁴.

V Biblii sa opisuje, že po zničení Sodomy a Gomory Abrahám videl vystupovať zo zeme dym ako dym z pece (Gn 19, 28), u Korbeľa sú to „strašlivé vody [...] z nichž kúri se vždycky smrad nesnesitedlný“ (31. strofa), teda vizuálny motív sa synestézicky dopĺňa čuchovým. Tieto zmeny oproti biblickému prototextu (vymenúvanie rozmanitých hriechov obyvateľstva, vody a smrad namiesto dymu) sú pravdepodobne spôsobené tým, že Korbeľ sa čo najviac usiloval pripodobniť zničenie Sodomy a Gomory k zničeniu Komárna, mesta v blízkosti vodných tokov Dunaja a Váhu (čo sa odráža už v jeho názve, odvodenom od veľkého výskytu komárov).

Od 32. strofy sa subjekt vracia k súčasnému zemetraseniu, keď kladie rečnícku otázku: „*A co jest nynejší též zeme tresení, / boží zurivosti zdaž není znamení?*“ V nasledujúcich strofách enumeruje hriechy súčasnosti, ktoré sú paralelou hriechov Sodomčanov a Gomorčanov, rovnako ako zničenie Komárna je paralelou zničenia týchto biblických miest: „*Neb dnešního času v Uherské krajine, / poželej se Bohu, víra, láska hyne, / pokrytství, lež, pýcha a lakomství, / drancířství panuje i mrzké korhelství. // Žerú, pijí skvostne, o peníze hrají, / nevím povedeti, co lidé stvárají, / rúcha cizozemců vůbec nestávají, / až se opicemi mnozí lidé zdají*“ (33. a 34. strofa). Pripodobnenie k opiciam je tu variantom pripísania *hovadskej bujnosti* Sodomčanom z 24. strofy, ide o vyjadrenie zníženia sa človeka na úroveň zvierat.

J. Mišianik uvádza¹⁵, že v ďalšej strofe Korbeľ asi myslí na vkus rokoka: „*Nové módy v rúchu, v komplementích, v tancích, / maznavosti v rečích, v kroku i v posuncích, / pro sveta bláznivost tak se vymýšlejí*“ (35. strofa), čo korešponduje s výrazmi *tance* a *cifrování* (ozdobovanie, parádenie sa) z 21. strofy, priradenými Sodomčanom. 35. strofa pokračuje adynatickým veršom „*až lidé kráčetí neb létat smýšlejí*“, v ktorom sa zveličuje bláznivosť ľudí, vymýšľajúcich novoty, až do takej miery, že by namiesto chodenia radšej chceli lietať, čo bolo v čase napísania básne v 60. rokoch 18. storočia ešte hudbou budúcnosti. Korbeľ vyjadruje túžbu týchto ľudí aj po nemožnom, aby zdôraznil ich nenásytnosť.

¹⁴ Porov. L. Marek, *Žalm 18*, v: *Žalmy 1–25. Komentáre k Starému zákonu. 11. zväzok*, Trnava 2024, s. 410.

¹⁵ *Antológia staršej slovenskej literatúry*, pripravil Mišianik J., ed. Tkáčiková E., Bratislava 1981, s. 437. Ďalej ASSL.

Všetky tieto prehrešky pomenované v 33. – 35. strofe sú rámcované súhrnným, generalizujúcim metaforickým obrazom ich rozšírenia: „*pro nešlechtnosti mnohých rozvodnení*“ (32. strofa), „*rozvodnili se mrzké nepravosti*“ (36. strofa).

V 37. strofe sa vymenúvajú nástroje pomsty spravodlivého Boha: „*již meč svůj naostril, jimž bezbožných tresce, / strely své privalil, lučište natáhel, / hnev svůj nad bezbožných hlavami roztáhel*“. Tieto zbrane pripomínajú Ž 7, 13: „*Ak sa hriešnik neobrátí, / (Boh) naostrí svoj meč, napne luk a namieri*.“ Ide o zbrane reflektujúce priebeh starovekého boja. Sú určené na použitie zblízka i na diaľku, teda všeobecne označujú zbrane ako také¹⁶. Emócie sa nepripisujú len Bohu a ľuďom, ale aj samej zemi, ktorá sa personifikuje, keď sa bojí a plače: „*i ta zeme bojí se hrozného / toho soudu pomsty a hnevu božího / kteráž s velkým lkáním nosí bezbožníky*“ (38. strofa).

Zemetrasenie sa podáva ako znamenie trestu: „*tým hroznejších pokut jest znamení*“ (39. strofa); v 32. strofe to bolo v rečnickej otázke znamenie Božej zúrivosti. Božiu zúrivosť možno považovať za príčinu, trest za následok. V ďalších strofách sa idealizovane opisuje minulosť slávneho mesta Komárna: „*nikdy nepříteli v lúpež neupadlo, / nikdy skrze vojnu dobyté nepadlo*“ (40. strofa); „*Komárno nad jiné mestá bezpečnější*“ (42. strofa). Táto hyperbolizácia bezpečnosti mesta pripomína opis Skýtie zo stredovekej kroniky *Gesta Hungarorum*, kde sa uvádza, že Skýti nikdy neboli podmanení cudzím panovníkom, porazili slávnych panovníkov a dobyvateľov, žiaden národ sveta sa neodvážil vstúpiť do ich krajiny, boli udatní v boji a v zaobchádzaní s lukom prevyšovali všetky národy sveta. Komárno sa personifikovane opisuje ako šťastné mesto (emócia je tentoraz pripísaná celému mestu): „*Komárno šťastlivé jsouc mezi vodami / jako strom spanilý svojimi úrodami, / vždy se zelenalo, kvetlo v své jasnosti, / plné veselosti, krásy, bezpečnosti*“ (41. strofa). V tomto opise sa nachádza referencia na polohu mesta na sútoku Dunaja a Váhu, ide o obrazy o vlahu, ktoré asociujú Komárno. Zračí sa tu však aj biblická inšpirácia Žalmom 1, 3 o blaženom mužovi: „*Bude ako strom, zasadený pri prúdoch vôd, čo svoje ovocie vydáva v pravý čas a ktorého lístie nevädne*“. V žalme sa k stromu zasadenému medzi vodami, teda v úrodnom prostredí,

---

¹⁶ L. Marek, *Žalm 7, v: Žalmy 1 – 25. Komentáre k Starému zákonu. 11. zväzok*, Trnava 2024, s. 183.

prirovnáva blažený (synonymum šťastného, hebr. *ašrēj*)¹⁷ človek, u Korbeľa je to šťastlivé mesto. Úroda je synonymom ovocia a ustavičné zelenanie zase lístia, ktoré nevädne (ide iba o iný preklad biblického textu). Text nápadne pripomína aj Jer 17, 5-8, kde sa zobrazuje prekliatie muža, ktorý sa spolieha na človeka, a požehnanie muža, ktorý sa spolieha na Pána. Prvý sa podobá ihličnatej borievke, rastúcej na neúrodnej púšti, druhý listnatému stromu, ktorý vystiera korene k prameňu,¹⁸ jeho lístie je vždy zelené a prináša ovocie aj v suchom roku¹⁹. K slávnej minulosti Komárna patria „*ozdobné všeliké stavení*“ (42. strofa) a kupci: „*kupectví*“, „*množství lidu skrz Dunaj chodilo, / parteku všelikú sebú prinášejíc*“ (43. strofa; *parteka* znamená tovar)²⁰.

Ďalšie strofy majú priam kronikársku povahu, udalosť zemetrasenia sa tu časovo zaraďuje. Spomínajú sa tu nadchádzajúce hody (jarmok) na Petra a Pavla 29. 6., štvrtá nedeľa po svätej Trojici 26. 6. a sviatok kráľa Ladislava 27. 6. Znova sa tematizujú bezstarosťnosť a hriechy súčasníkov, najprv všeobecne: „*v rozličných marnostech kochal se nejeden*“ (46. strofa), potom konkretizovane: „*Muzika toho dne po ulicích znela, / rozličná kratochvíl všudy se držela, / pýcha, prostopašnost, bujnost, tancování, / žerty, hry, procházky, pití, šprýmování*“ (47. strofa; *šprýmování* znamená žartovanie)²¹. Opakovaním motívov hriechov ľudí Korbeľ vytvára paralelu medzi strofami 21., 24. a 26. o Sodome a Gomore a strofami 46. a 47. o Komárne. Čas zemetrasenia je zaznamenaný kronikársky presne: „*V den dvacátý osmý červena měsíce, / v outerý, když ráno již vycházelo slunce, / o páté hodině právě bez nadání / začalo se hrozně, ach, zeme tresení!*“ (48. strofa). Rovnako ako v Sodome (25. strofa), aj tu nastalo nečakane. Autor ho rovnako ako v 27. strofe o Sodome označuje za „*den hnevu božího*“, čím zničenie Komárna korešponduje so zničením Sodomy. Deň hnevu ohlasoval napríklad prorok Sofoniáš (Sof 1, 15) a je synonymný s dňom Božej zúrivosti: hebr. výraz zúrivosť *‘äbrāh* sa v Septuaginte prekladá najčastejším gr. výrazom pre

¹⁷ Porov. P. Vilhan, *Žalm 1, v: Žalmy 1 – 25. Komentáre k Starému zákonu. 11. zväzok*, Trnava 2024, s. 57.

¹⁸ „Pri prúdoch vôd“ možno z gréčtiny alternatívne preložiť aj ako „pri prameňoch vôd“ (porov. Vilhan 2024, s. 58).

¹⁹ P. Vilhan, *Žalm 1, op. cit.*, s. 63.

²⁰ Porov. *HSSJ III*, s. 477.

²¹ Porov. *HSSJ V*, s. 660.

hnev *orgé*²². Sofoniáš toto spojenie používa na opis Pánovho dňa²³. Zvýrazňuje sa ním charakter súdu, ktorý nastolí na zemi nový poriadok, alebo eschatologického súdu, prinášajúceho zánik sveta²⁴. U Korbeľa je motív Božej zúrivosti alebo hnevu dominantným motívom vinúcim sa celým textom²⁵.

V nasledujúcej emocionálnej lyrickej pasáži sa ránu, pomenovanému synekdochicky ako raňajky, pripisujú negatívne prívlastky: „Ó, *frištuku bídný, frištuku otupný, / frištuku lekavý, frištuku žalostný!*“ (49. strofa). Po motíve frištuku nastupuje motív hostiny, ktorým sa pomenúva zemetrasenie (rovnako ako v 25. strofe pri opise zničenia Sodomy a Gomory): „*Frištuk když se začal, hostina nastala, / která za mnoho dní v Komárne trvala*“ (50. strofa). Repetíciou motívov frištuku a hostiny Korbeľ buduje paralelu medzi opisom skazy Sodomy a Gomory v 25. strofe a Komárna v 49. – 50. strofe: obidve sa udiali ráno.

Zvuky a pohyby pri zemetrasení sa opisujú prirovnaniami: „*jak by tuho pod zemí hrmelo / a jak by hintovy neb vozy beželi*“ (51. strofa), „*Když vůz prudce beží, po skalách seká se, / tak velmi strašlive i zeme trásla se*“ (52. strofa). Opakuje sa tu aj motív nevysloviteľnosti a nemožnosti sprostredkovania hrôzy udalosti: „*ba strach této věci nelze vysloviti / aneb podobenství živým vysvetliti*“ (52. strofa). Tautologicky sa enumerujú reakcie ľudu: „*dost křiku, dost pláče, dost horekovaní, / nevypravitelný strach, hrůza, lekání!*“ (53. strofa). Motív strachu sa opakuje aj v ďalších strofách, napr. „*tu musilo srdce od strachu strnouti*“ (57. strofa), „*desím se, lekám se [...] mesto Komárno naríkám*“ (67. strofa). Nárek je aj súčasťou biblických textov a je typický pre Orient, v ktorom plač muža nebol hanbou²⁶. Motív pekného počasia je postavený do kontrastu s ľudským prežívaním smútku z katastrofy: „*ač toho dne slunce dost pekne*

²² M. Varšo, *Kniha proroka Sofoniáša, v: Komentáre k Starému zákonu. 12. zväzok*, Kežmarok 2024, s. 273.

²³ *Ibidem*, s. 272.

²⁴ *Ibidem*, s. 293.

²⁵ *Zimnice božího hnevu* (3. strofa), *ruka boží zúrivosti* (4. strofa), *hneve strašlivý Boha zúrivého* (6. strofa), *hneve, jenž lámeš všecko svou prudkostí, / hneve, jenž podvracíš veliké pevnosti* (7. strofa), *hnev boží prísny* (8. strofa), *krále tohoto hnev jest neobsáhlý* (10. strofa), *k velikému hnevu zdřážděného* (11. strofa), *bremeno boží prchlivosti* (13. strofa), *Bůh svůj veliký hnev na nich dokázal* (18. strofa), *frištuk boží prchlivosti* (25. strofa), *den hnevu božího* (27. a 49. strofa), *hnev boží jak jest příliš desitedlný* (31. strofa), *boží zúrivosti [...] znamení* (32. strofa), *hnev svůj nad bezbožných hlavami natáhel* (37. strofa), *soudu pomsty a hnevu božího* (38. strofa), *proč si tak zúrívý, oťče dobrotivý?* (72. strofa), *se tak rozpálil plamen hnevu tvého* (73. strofa), *od hnevu tvého predce nepřestáváš; po své prchlivosti obrát se k milosti!* (74. strofa), *koflík prchlivosti* (75. strofa), *Bojte se božího hnevu* (87. strofa).

²⁶ Porov. M. Bič a kol., *Výklady ke Starému zákonu II. Jozue až Ester*, Kostelní Vydří 1996, s. 298.

svítilo, / veľmi však otupno a smutno tu bylo“ (53. strofa), čo sa opakuje v 86. strofe: „pekný a jasný den / všecko jest otupné, hrozne žalostné v nem!“

Po prvom zemetrasení nastalo druhé, autor sa ho tentoraz usiluje vysvetliť tým, ktorí ho nezažili, prirovnaním k skákaniu mesta: *„Kdo na domy hledeł, tak se jemu zdalo, / jak by celé mesto násilne skákalo“* (54. strofa). To môže asociovať poskakovanie vrchov a pahorkov, keď Izrael vyšiel z Egypta, o ktorom sa hovorí v Ž 114, 4, hoci tu nie je prítomný explicitný odkaz. Ale aj signalizovať jednotu (hriešneho) človeka, poskakujúceho v (hriešnom) tanci, a prostredia.

V ďalších strofách sa vymenúva búranie/porušenie domov (55. strofa), padanie komínov, pukanie múrov (56. strofa), pád veží a kostolov (59. strofa), rozpadliny, z ktorých *„vody na zemi se rozmnožovali“* (56. strofa), no nastal Boží zázračný zásah: *„Bůh vody zastavil“*, lebo vypočul modliacich sa veriaticich (58. strofa). Spomína sa zahynutie množstva ľudu či zranenia: *„kterí pak do smrti setrúni nebyli, / bídní lazarové učinení byli“* (60. strofa) a rozdelenie rodín – rodičia hľadali deti a deti rodičov (61. strofa), jednotliví členovia rodín oplakávali svojich zabitých príbuzných (62. strofa), čo je topický motív barokových opisov katastrof, nachádzajúci sa napr. v historických piesňach²⁷.

Následky zemetrasenia sa opisujú naturalisticky, pričom sa zdôrazňuje smrad, mŕtve telá sa prirovnávajú k hnoju: *„Tel mrtvých veliké množství po ulicích [...] po hromadách tu se válejících, / nevypravitelný smrad prinášejících“* (64. strofa), *„Tak masa lidského co hnoje hrozného / bylo jest na zemi příliš otupného, / odkudž smradu, jenž byl v meste rozmnožený“* (65. strofa). Subjekt sa označuje za očitého svedka udalostí: *„co sem sám skusil, sobe připomínám“* (67. strofa).

Zatiaľ čo na začiatku básne sa rozvíjal obraz matky zeme a ľudí ako jej detí, tu sa subjekt obracia na mesto a prirovnáva ho k vdove: *„Ach, mesto tak bídné, jak si unáhle kleslo, / zůstalos´ jak vdova!“* (69. strofa), podobne ako sa v *Knihe Nárekov* konštatuje o Jeruzaleme,²⁸ že ho postihol osud vdovy (Nár 1, 1). V 70. strofe sa Komárno metaforicky nazýva *„Ó, panno prekrásná, nikdy nesprznená, / vždy zeleným vencem peke ozdobená“*, ktorá však je *„až do prachu zeme hrozne ponížená“*. Podobne v *Knihe proroka Amosa* 5, 2 Izrael je podobný panne, ktorá padla,

²⁷ Napr. *Sors Pilarikiana* od Štefana Pilárika: *„když rodiče milé dítky, / manželů milé manželky / bolestně oplakávali, / potěšiti se nedali“* (ASSL, s. 334).

²⁸ Nárek nad mestom alebo nárek nad zánikom mesta je typický žalospev starovekého Blízkeho východu (Varšo 2018, s. 459).

nevstane viac, bola opustená na svojej zemi (t. j. umiera) skôr, ako sa stala matkou, čím zaniká nádej na pokračovanie života²⁹. Po obraze Komárna ako vdovy a panny sa nazýva dcérou a dievčaťom, a to znova v emocionálnom zvolaní s negatívnymi atribútmi: „*Ach, z hlavy tvé krásná již spadla koruna, / dcéro nešťastlivá, devko zarmúcená*“ (71. strofa). Spadnutie koruny vyjadruje rovnaký vertikálny pohyb zhora nadol ako padanie komínov, veží, kostolov atď., zároveň však koruna nešťastnej, zarmútenej dievčiny korešponduje s vencom súženej panny a jej spadnutie zodpovedá poníženiu (v 70. strofe). Súbežne tu však ide aj o odkaz na piaty z biblických nárekov, v ktorom básnik vypočítava Bohu útrapy, ktoré dopadli na Jeruzalem: „*koruna padla z našej hlavy*“ (Nár 5, 16), pričom koruna je symbol slávy.

Potom sa subjekt obracia na Boha s otázkou, prečo neľutuje „*dcéru uherskú*“, prečo je taký prísny, keď je „*lítostivý, Bože milostivý [...] otče dobrotivý*“ (72. strofa). Boží hnev sa vyjadruje metaforami „*rozpálil plamen hnevu*“ (73. strofa), „*bičem šlaháš*“ (74. strofa), „*nevylej ostatný koflík prchlivosti!*“ (75. strofa; *koflík* je plechový hrnček, pohár, porov. SSN, s. 796). Subjekt prosí Boha o milosť pre mesto: „*ach, již mu jest dosti, Bože na výsosti*“ (74. strofa), tu v synonymnom paralelizme: „*Dost jest již dobité, dost jest dothlučené, / dost je potrestané, dost jest porazené*“ (75. strofa).

Subjekt narieka nad zohavením mesta (76. strofa), nad jeho ulicami (77. strofa), obyvateľmi (78. strofa). Motív *ubi sunt* kombinuje s anaforou a kontrastom minulej oslavy (hudby) a rozkoše oproti súčasnému kvíleniu a súženiu: „*Co místo radostné muziky? – Kvílení! / Co místo rozkoše? – Bída a soužení!*“ (79. strofa).

Nasledujúcich šesť strof sa anaforicke začína výzvou poslucháčom/čitateľom „*Litujte Komárno*“. Táto časť textu pôsobí veľmi emocionálne, lebo sa pridávajú jednotlivé časti tela s prívlastkami, vyjadrujúcimi trúchlenie: „*Litujte Komárno, oči mé plačlivé, / litujte Komárno, ruce mé tesklivé, / litujte Komárno, oudy mé truchlivé, / polituj Komárno, srdce žalostivé!*“ (80. strofa). Ďalej majú Komárno ľutovať priatelia (81. strofa), vymenúvajú sa sídla a vodstvá: „*Litujte Komárno, mesta i dediny, / studnice, potoky Uherské krajiny, / aj vody dunajské*“ (82. strofa), rôzne spoločenské vrstvy: „*Litujte Komárno, páni i sedláci, / kupci i vojaci i remeselníci, / ženy, muži, panny, mládenci i starci [...] chudí i boháci*“

---

²⁹ M. Varšo, *Ozeáš, Joel, Amos. Komentáre k Starému zákonu. 4. zväzok*, Kežmarok 2018, s. 459.

(83. strofa), prišelci z iných regiónov: „*Litujte Komárno, vy, kupci oravští, / pltníci z daleka, Slováci liptovští*“ (84. strofa), ba aj nebeské telesá: „*Litujte Komárno, nebesá spanilé, / hvezdy, mesíc, slunce jasné a premilé*“ (85. strofa). Lutovať Komárno má zem, vrátane jej obyvateľov, vody aj nebesia, teda takto amplifikačne sa vyjadruje celý svet.

Po výzvach na ľútosť nasleduje emfatická výstraha s enumeráciou hriešnikov: „*Bojte se božího hnevu, bezbožníci, / vy svetské hovadá, vy nešlechtníci, / bezpeční hríšnici, opilci, smilníci, / pyšní, lživí lidé, ďáblu služebníci!*“ (87. strofa), „*Bojte se, neverní synové temnosti*“ (88. strofa). Niektoré z týchto výrazov všeobecne označujú hriešnikov (*bezbožníci, nešlechtníci, hríšnici, ďáblu služebníci, synové temnosti*), iné pomenávajú konkrétne previnenia (*opilci, smilníci, pyšní, lživí lidé*). Spojenie *svetské hovadá* predstavuje metonymiu, ktorá v sebe inherentne obsahuje polaritu svetský, pozemský – duchovný, náboženský, pričom ňou pomenované osoby sa prikláňajú k pólu svetskosti a pozemskosti, preto sú označené výrazom *hovadá*, vyjadrujúcim zníženie človeka na úroveň zvieráťa, čo sa potvrdzuje aj výzvou „*hrichy litujte, / a víc skutky tela už nevyplňujte*“ (88. strofa), presuponujúcou kontrapozíciu skutky tela – skutky ducha. Výraz *hovadá synov temnosti* zároveň spája so Sodomčanmi v 24. strofe (*hovadská bujnost*). Repetitívna výzva *Bojte se* (Boha, Pána) má biblický pôvod a vyzýva na bázeň pred Bohom. M. Hanzelková uvádza, že aj cieľom kázní z druhej polovice 16. stor. a zo začiatku 17. stor. o pohromách a neobvyklých javoch „*bylo formovat a disciplinovat náboženský kolektiv i jednotlivce prostřednictvím emocí, zejména hrůzy a strachu*“³⁰. V genitívnej metafore *synovia temnosti* sa uplatňuje farebná symbolika: temnota odkazuje na hriešnosť, jej synovia sú jej nasledovníci.

Synovia temnosti sa majú báť a triasť, lebo aj zem sa trasie (88. strofa). Ide o kazateľskú výstrahu s biblickým pôvodom, napr. „*Bojte sa, bezstarostné, traste sa, spoliehavé*“ (Iz 32, 11), „*traste sa pred ostrím meča, bo proti vinám vzplanie jeho hnev*“ (Jób 19, 29), „*Pán kraluje, traste sa, národy*“ (Ž 99, 1).

V 89. strofe pokračuje výstraha, aby sa synovia temnosti báli ešte horšej *metly Božej*, ktorá by mohla prísť v budúcnosti. Je to metonymické označenie Božieho trestu, ktorý sa pomenúva nástrojom na jeho

³⁰ Hanzelková, M., *Když se Pán Bůh v hněvu svém rozpálí. Česká kázání o katastrofách z období pozdního humanismu*, v: *Kazateľská tvorba, jej recepcia a stimuly. Zborník abstraktov z medzinárodnej vedeckej konferencie*, Brtáňová E., Žeňuchová K. (eds.), Trnava 2023, s. 11.

vykonanie. Ide o topický motív dobovej historickej epiky, ale aj duchovnej poézie už od čias renesancie³¹. Nachádza sa aj v názve Čerňanského básne o zemetrasení v Lisabone pri určení zámeru textu: „*k probuzení a výstraze lidí bezpečných a na strašlivé metly Boží nedbajících*“. Odráža sa tu však aj biblický výrok z *Knihy proroka Izaiáša*, v ktorej Boh hovorí o Babylone: „*vymetiem ho ničiacou metlou*“ (Iz 14, 23).

Od 89. strofy sa opisuje „*den soudu božího hrozný a veliký*“, ktorý „*již také nastává*“. Biblické slovné spojenie *deň súdu* odkazuje na eschatologický čas a v kontexte mesta je charakteristické najmä pre Matúšovo evanjelium: „*Veru, hovorím vám: Krajine Sodomčanov a Gomorčanov bude v deň súdu ľahšie ako takému mestu*“ (Mt 10, 15; hovorí sa tu o meste, ktoré by neprijalo Ježišových učeníkov), „*Ludia sa budú v deň súdu zodpovedať z každého daromného slova, ktoré vyslovia*“ (Mt 12, 36), no vyskytuje sa už v Starom zákone, napr. „*Beda národom, ktoré povstanú proti môjmu rodu! Všemohúci Pán ich v deň súdu potresce*“ (Jdt 16, 17). Za výpoveď o nastávaní dňa súdu Korbeľ argumentuje znameniami hroznými „*na nebi, na zemi, / na mori*“, pričom sa explicitne odvoláva na predpoveď Spasiteľa v evanjeliu (90. strofa). Ide o *Evanjelium podľa Lukáša* 21, 25: „*Budú znamenia na slnku a mesiaci i na hviezdach a na zemi budú národy plné úzkosti a zmätku z hukotu mora a vlnobitia*“.

Subjekt kladie rečnícku otázku: „*A co jest i toto, co zemetresení, soudu posledního zdaž není znamení?*“ (91. strofa). Ide o návrat k 32. strofe, kde sa pýtal, či zemetrasenie nie je znamenie Božej zúrivosti, a 39. strofe, v ktorej sa konštatuje, že zemetrasenie je znamenie trestu: „*pokut jest znamení*“. Zemetrasenie sa podáva ako jedno zo znamení dní pomsty v Ježišovej eschatologickej reči v *Lukášovom evanjeliu*: „*Budú veľké zemetrasenia a miestami hlad a mor, budú hrôzy a veľké znamenia na nebi*“ (Lk 21, 11). Korbeľ ho metaforicky nazýva „*boží zvon, hlasite znející, / by se ku pokání hrnulí hříšníci*“ (91. strofa). Zemetrasenie je v tomto obraze znamením, ktoré má privolávať k pokániu tak, ako zvon privoláva veriacich. Interpretácia katastrof ako Božích znamení, ktoré majú kresťanský kolektív varovať, potrestať a priviesť k náprave, je charakteristická aj pre dobové kázne. Veľmi častý v nich bol aj eschatologický

³¹ Porov. napr. *Píseň o bídné Uherské krajině*: „*proč nás milý Bůh ráčí trestati; / i metlu na nás přichystal, / tak aby lid bezbožný potrestal*“ (ASSL, s. 199) či duchovnú pieseň *Ač mne Pán Bůh ráčí trestati* od Eliáša Lániho: „*Hněv Páne rád nositi budu, / neb sem jemu těžce zhrěšil, [...] jeho metlu, / mně pamětnú / rád líbati budu*“ (ASSL, s. 250).

aspekt, teda chápanie katastrof ako predzvesti blížiaceho sa konca sveta a súdneho dňa³².

V 92. strofe sa vysvetľuje zmysel trestu: „*když lidé boží slovo potupují*“, tak im Boh skrze tresty ukazuje svoju moc. Vyjadrenie „*Prijdeť pak den Pána jako zlodej v noci*“ (93. strofa) je citátom z 1 Sol 5, 2: „*Pánov deň príde ako zlodej v noci*“. Prirovnaním k zlodejovi, prichádzajúcemu v noci, keď ľudia spia a nikoho neočakávajú, sa zdôrazňuje nečakanosť a nepredvídateľnosť tohto príchodu. Korbel pokračuje metaforou, že vtedy „*brána milosti již zavrína bývá*“, preto už nezostáva čas na pokánie. Spolu so spojeniami *panny bláznivé* a *svatby večné* (94. strofa) ide o odvolávku na novozákonné podobenstvo o piatich múdrych a piatich nerozumných pannách (Mt 25, 1-13). Keď o polnoci prišiel ženích, nerozumné ešte len išli kupovať olej do lúč, ale múdre boli pripravené, a tak s ním vošli na svadbu a dvere sa zatvorili. Korbel dopĺňa, že tí, čo budú vylúčení „*ze svatby večné*“, budú „*do pekelného ohne odsouzení*“ (94. strofa). Ten sa opisuje takto: „*smrt ich žráti bude, / večného trestání tam konce nebude, / nebude milosti ani zlitování, / než večného ,beda' vždy opakování*“ (95. strofa).

V 96. strofe sa v emocionálnom výkriku porovnávajú zemetrasenie a peklo, pričom sa využíva platónska metafora tieňa: „*Jak desitedlné jsi, ó, zemetresení, / však nejsi ani stín večného trápení!*“ Nasleduje epizeuxa a anafora pekelnéj večnosti „*Ó, večnost, ó, večnost, ó, večnost strašlivá*“, ktorej vlastnosti sa vymenúvajú: „*smradu, křiku plná, bolestná, tesklivá!*“, „*večnost ta jest svetla božího zbavena, / večnost proklatými d'ábly naplnena, / večnost zlorečená, v níž útechy není*“ (96.-97. strofa).

Po tematizácii súdneho dňa a pekla sa subjekt obracia na adresáta: má vidieť, ktorú životnú cestu si vyberá. Do kontrastu sa stavia krátky čas života oproti večnému šťastiu alebo nešťastiu v pekle (98. strofa). Ak nedosiahne večné požehnanie, „*oškvarkem pekelným, zlorečeným budeš*“ (99. strofa). Úsmevný obraz pekelného oškvarku čiže zoškvareného zvyšku slaniny pri škvarení masti navodzuje predstavu škvarenia ľudského tela v pekelnom ohni. Aby sa mu človek vyhol, subjekt mu radí: „*prestaň již hřešiti, obráť se k pokání*“. Odpovedá aj na otázku zmyslu zemetrasenia: „*co Bůh nyní hledá skřz zemetresení – / tvé, tvé, ó, hríšníci, dobré a spasení!*“ (100. strofa).

Subjekt sa v záverečných strofách obracia na všetkých kresťanov, ktorí prežili, „*zulašť kteří v Komárne máte obydlení*“ (101. strofa).

³² M. Hanzelková, *Když se Pán Bůh v hněvu svém rozpálí*, op. cit., s. 11.

Zemetrasenie označuje za Božiu skúšku – „*probu otcovskú*“ a za skúsenosť, o ktorej môžu rozprávať svojim potomkom (102. strofa). Na základe skúsenosti, že Boh „*láskave v tom zlém zachoval vás*“, nemajú pochybovať, že im nedá zahynúť (103. strofa). Skúsenosť so zemetrasením nepriamo prirovnáva k búrke: „*po búrce milejší bývá utíšení*“ (104. strofa).

Autor ako veriaci človek si v básni kladie celkom prirodzenú otázku o podstate prírodných katastrof, v tomto prípade o zemetrasení. Ako vnímať prírodné pohromy, nemilosrdne zasahujúce človeka, z pohľadu teologálnej náuky? Jeho dobová odpoveď, možno aj dodnes ešte akceptovaná, nachádza odôvodnenie vo fascinácii zlom: prírodné katastrofy sú odpoveďou Boha na hriechy ľudstva. Ich príčina teda je v antroposfére, takže prostredie, v ktorom človek žije, Boh používa ako nástroj trestu. Túto podstatu katastrof odkrýva postupne v paralelách medzi konkrétnym miestom pohromy (Komárno) a miestami a podobnými udalosťami v Biblii, ktorá je základným prameňom jeho náboženstva. Tým prezentuje svoje vysvetlenie ako hodnoverné, podopreté posvätnými biblickými textami. Podrobne sa nezaoberá mechanizmami tzv. Božieho dopustenia so zreteľom na nevinných, ale vzrušene znova a znova rozvíja motívy hriechu, pričom siaha za expresívno-emocionálnymi výrazovými prostriedkami. Emotivita sa tu prejavuje v troch formách. Prvá je na úrovni pomenovania, zvyčajne pomocou atribútu (napr. *hrozné nepravosti, desitedlná hrúza, hneve strašlivý Boha zúrivého, strašlivý ohni*). Druhá forma tkvie v podávaní scénických celkov (napr. tanec, opilstvo, smilstvo, ale aj obraz padania budov atď.), ktoré vyvolávajú pocity v samom autorskom subjekte, ktorý tu vystupuje ako priamy účastník udalosti zemetrasenia. V tomto podaní nechýba črta reportáže. Tieto dve formy sú indirektné, opisné. Najsilnejšia je emocionalita tretej formy, v ktorej subjekt priamym vyjadrením oslovuje konkrétnych hriešnikov podľa modelu osobné zámeno (*vy*) + nadávka (napr. *svetské hovadá, bezbožníci, opilci, smilníci, d'áblu služebníci*), keďže tu emocionalita dosahuje afekt. Je len prirodzené, že fascinácia zlom (a takisto sama katastrofa) generuje negatívne ladené emócie.

Literatúra / References

Antológia staršej slovenskej literatúry, pripravil Mišianik J., ed. Tkáčiková E., Bratislava 1981.

Bič M. a kol., *Výklady ke Starému zákonu II. Jozue až Ester*, Kostelní Vydří 1996.

- Dubovský P. a kol., *Genezis. Komentáre k Starému zákonu. 1. zväzok*, Trnava 2008.
- Hanzelková, M., *Když se Pán Bůh v hněvu svém rozpálí. Česká kázání o katastrofách z období pozdního humanismu*, v: *Kazatel'ská tvorba, jej recepce a stimuly. Zborník abstraktov z medzinárodnej vedeckej konferencie*, Brtáňová E., Žeňuchová K. (eds.), Trnava 2023, s. 11-12.
- Historický slovník slovenského jazyka. III. O–P*, Bratislava 1994.
- Historický slovník slovenského jazyka. V. R–Š*, Bratislava 2000.
- Kronika anonymného notára kráľa Bela. Gesta Hungarorum*, prel. Múcska V., Budmerice 2000.
- Marek L., *Žalm 18*, v: *Žalmy 1-25. Komentáre k Starému zákonu. 11. zväzok*, Trnava 2024, s. 391-446.
- Marek L., *Žalm 7*, v: *Žalmy 1-25. Komentáre k Starému zákonu. 11. zväzok*, Trnava 2024, s. 163-189.
- Miko F., *Funkčný a výrazový synkretizmus v barokovej literatúre*, v: *Literárny barok. Litteraria XIII*, Bratislava 1971, s. 194-225.
- Musa M., *Dante's Inferno. The Indiana Critical Edition*, Bloomington 1995.
- Slovník slovenských nárečí. I. A–K*, Bratislava 1994.
- Sväté písmo Starého i Nového zákona*, Rím 1995.
- Šmatlák S., *Dejiny slovenskej literatúry I. 9.-18. storočie*, Bratislava 2002.
- Tkáčiková E., *Slovenský literárny barok*, v: Sedlák I. a kol., *Dejiny slovenskej literatúry I.*, Martin – Bratislava 2009, s. 106-177.
- Varšo M. a kol., *Žalm 119. Komentáre k Starému zákonu. 7. zväzok*, Trnava 2019.
- Varšo M., *Kniha proroka Sofoniáša*, v: *Komentáre k Starému zákonu. 12. zväzok*, Kežmarok 2024, s. 263-396.
- Varšo M., *Ozeáš, Joel, Amos. Komentáre k Starému zákonu. 4. zväzok*, Kežmarok 2018.
- Vilhan P., *Žalm 1*, v: *Žalmy 1-25. Komentáre k Starému zákonu. 11. zväzok*, Trnava 2024, s. 57-68.